

De Heer P. CRAHAY

Directeur van de Directie voor
Monumenten en Landschappen
Ministerie van het Brussels
Hoofdstedelijk Gewest - BROH
CCN-Vooruitgangstraat 80, bus 1
1035 Brussel

Brussel,

U/Ref: CB/2043-0612
O/Ref: gm/BXL2.1259/s.424
Bijlage : (dossier suit)

Mijnheer de Directeur,

Betreft : BRUSSEL. Barricadenplein 10-12 / Noordstraat 80 / Omwentellingsstraat 13-15.
Herinrichting tot woningen. Principeadvies.
Dossier behandeld door Mevr. Ch. Brunko.

In antwoord op uw brief van 28 november 2007, ontvangen op 30 november, hebben wij de eer u te melden dat onze Commissie tijdens haar vergadering van 5 december 2007 over hoger vermelde aanvraag volgend principeadvies heeft uitgebracht.

De aanvraag betreft een voorontwerp voor de herinrichting tot woningen van de bovenvermelde paden aan het Barricadenplein. De voorgevel en het dak van de gebouwen aan het Barricadenplein zijn beschermd als monument (besluit van 08/08/1988). Naar aanleiding van een vroeger ontwerp voor de herinrichting van de bovenvermelde panden, vroeg de KCML aan de DML een uitbreiding van de bescherming tot de totaliteit van het pand op de hoek van de Noordstraat en het Barricadenplein te bestuderen en hiertoe een dossier voor te leggen aan de toenmalige Staatssecretaris voor Monumenten en Landschappen, Dhr. W. Draps (brief van 22/10/2003 aan de DML). ***Dit pand is immers grotendeels in zijn oorspronkelijke toestand uit 1822 bewaard, hetgeen ook bevestigd wordt door het historisch onderzoek dat in het kader van de principeaanvraag werd doorgevoerd. De KCML bevestigt dan ook haar voorstel tot bescherming van dit pand en zal hiertoe een nieuw voorstel indienen.***

De huidige aanvraag betreft een nieuw voorontwerp ter herinrichting van het geheel van de panden aan het Barricadenplein 10-12 en de hoek met de Noord- en Omwentellingsstraat. Het dossier bevat enerzijds een historische studie van de panden op basis van archiefonderzoek en, anderzijds, een aantal plannen en opstanden van het voorontwerp. De panden werden in het kader van deze aanvraag ook bezocht door de vertegenwoordiger van de KCML en de DML (bezoek van 20/11/2007). Voor wat de samenstelling van het dossier betreft, moet worden opgemerkt dat de plannen zeer summier zijn. Het dossier bevat slechts 1 plan (begane grond) op schaal 1/100; voor de overige verdiepingen

zijn de plannen op zeer kleine schaal (ca. 1/200) en vaak moeilijk of onleesbaar. Bovendien werden er geen afzonderlijke plannen van de bestaande toestand ingediend. ***De Commissie kan zich dus enkel uitspreken over de grote lijnen van het ontwerp.*** Dit betekent niet dat alle andere ingrepen die in het huidige advies niet aan bod komen als verworven beschouwd mogen worden. De KCML zal in een volgende fase het ontwerp meer in detail moeten evalueren op basis van nauwkeurigere documenten.

Historisch onderzoek

Het ***historisch onderzoek*** geeft een vrij volledig beeld van de ontwikkeling van de percelen en de bebouwing. Dit onderzoek zou op bepaalde punten nog verder aangevuld moeten worden met een bouwhistorisch onderzoek in situ. Dit geldt in het bijzonder het hoekpand met de Noordstraat en de voormalige “stallingen” die nog nauwelijks gedocumenteerd werden.

Samengevat bevestigt het reeds doorgevoerde onderzoek dat het om een zeer interessant geheel gaat, dat getuigt van een belangrijke fase in de geschiedenis van het Barricadenplein. Oorspronkelijk ging het om een geheel van 4 panden, identiek aan het bouwblok dat nu nog bestaat tussen de van Orley- en de Zavelputstraat. Het hoekpand met de Noordstraat dateert nog uit de periode van de aanleg van het plein (1822), in tegenstelling tot het pand op de andere hoek dat in 1877 opgetrokken werd, na de aanleg van de Omwentellingsstraat (1875). De aanleg van die straat, die het plein met de nieuwe Onze-Lieve-Vrouw ter Sneeuwwijk moest verbinden, vergde de afbraak van 2 van de oorspronkelijke huizen van het bouwblok.

De panden weerspiegelen niet alleen de stedenbouwkundige evolutie van het plein, maar eveneens de stilistische ontwikkelingen in de loop van de 19^e eeuw. De gevel op de hoek met de Noordstraat getuigt van de uitgepuurde neoklassieke vormentaal van het begin van de 18de eeuw, toegepast op het Barricadenplein door architect N. Roget, en onderworpen aan strikte erfdiensbaarheden. De hoek met de Omwentellingsstraat dateert echter van 1877, na de afschaffing van die erfdiensbaarheden (1874), waardoor een veel grotere ontwerpvrijheid ontstond en men de gevel met een eclectisch getinte ornamentiek kon opluisteren. De gevel die zich tussen beide in bevindt werd eveneens “opgesmukt” in 1875 en 1877 om hem op het nieuwe hoekpand, met wie hij ook functioneel in verbinding stond, te laten aansluiten.

De Commissie meent dat het essentieel is de sporen van die urbanistische en stilistische evolutie te behouden en te herwaarderen. Ze merkt echter op dat het ontwerp niet altijd rekening houdt met de bevindingen van de historische studie en vraagt hier bij de verdere uitwerking aandachtiger voor te zijn. Voorts meent de Commissie dat de aanbevelingen die destijds door de Koning Boudewijnstichting geformuleerd werden slechts als richtlijnen beschouwd mogen worden: indien het historisch onderzoek nieuwe gegevens aan het licht brengt die hier niet helemaal mee overeenstemmen, dan moeten die aanbevelingen mogelijk in functie daarvan worden herzien.

Programma

Het huidige voorstel voorziet de inrichting van woningen in het geheel van de bestaande gebouwen en in een nieuwbouw aan de Omwentellingsstraat. De KCML moedigt de inrichting van nieuwe woningen op het Barricadenplein aan. ***Toch meent ze dat dit niet ten koste van het waardevolle erfgoed mag gaan. In het bijzonder voor wat het hoekpand met de Noordstraat betreft, vraagt ze het programma ondergeschikt te maken aan het behoud van het erfgoed.*** Ze wijst er op dat een uitbreiding van de bescherming in dit geval ook een grotere soepelheid mogelijk zou maken in de keuze van de bestemming met het oog op een beter behoud van het erfgoed. In het huidige ontwerp worden immers ingrepen voorgesteld die hier niet compatibel mee zijn (cf. infra).

Voorontwerp

Ingrepen op voorgevels en daken:

- Hoek Barricadenplein/Noordstraat :

Het gebouw dat aansluit op het hoekpand werd in de vorige eeuwen verschillende malen verbouwd en uitgebreid. Het huidige uitzicht is het resultaat van een laatste grote verbouwing in 1947 waarbij het gebouw opgehoogd en de gevel geuniformiseerd werd. In het ontwerp wordt die toestand uit 1947 logischerwijze als referentie genomen voor de gevel. **De voornaamste ingreep die hier wordt voorgesteld is de toevoeging van een nieuw dak dat aansluit op het beschermde dak van het hoekpand. De Commissie kan dit voorstel niet onderschrijven. Ze vraagt het bestaande dak van het hoekpand niet met een nieuw dak te verbinden (noch visueel, nog functioneel) en volledig vrij te laten.** Om de hiërarchie tussen de gebouwen te eerbiedigen, meent ze dat men beter geen dak aan het aanpalende pand kan toevoegen en de bestaande toestand dient te bestendigen.

- Hoek Barricadenplein / Omwentellingsstraat:

De belangrijkste ingrepen omvatten de vervanging van alle bestaande deuropeningen (aan het Barricadenplein én de Omwentellingsstraat) door ramen. Het raam op de hoek, zijde Barricadenplein) zou bovendien onderaan worden ingekort. De Commissie onderschrijft die ingrepen niet. De historische studie toont immers duidelijk aan dat het hier om de oorspronkelijke toestand gaat uit 1877, die als referentietoestand moet worden genomen. De deuren aan het Barricadenplein gaven, volgens de studie, respectievelijk toegang tot de privéwoning en het café (Historische studie p.17). Op de bestaande toestand blijkt echter voor de linkerdeur een muur te eindigen, waardoor die deur niet bruikbaar zou zijn. Dit punt vraagt dus nog verdere opheldering: gaat het hier om een recentere muur? Hoe past dit element in de bevindingen van het historische onderzoek? **In elk geval vraagt de Commissie de bestaande deuren te behouden en waar mogelijk te gebruiken voor de toegang tot het pand. Het huidige voorstel, waarbij de woningen die in dit pand worden ingericht alleen toegankelijk zouden zijn via de garagepoort van de nieuwbouw in de Omwentellingsstraat is niet aanvaardbaar** en zou noch de kwaliteit van het erfgoed, noch deze van de woningen ten goede komen.

Voor wat het raam op de hoek betreft (kant Barricadenplein), gaat het waarschijnlijk ook om de toestand uit 1877. Indien dat bevestigd wordt dan vraagt de Commissie hier de aanbevelingen van de Koning Boudewijnstichting op dit punt niet te volgen, maar de oorspronkelijke toestand te behouden.

- Voor wat de daken betreft vraagt de Commissie, algemeen genomen, de bestaande toestand (zowel van de buitenzijde als van het dakspant) nauwkeurig te documenteren en de waardevolle elementen te restaureren. Ze vraagt ook de zolderruimtes op een minder intensieve wijze te gebruiken en te vermijden hier keukens, badkamers of andere functies in te richten die belangrijke technische installaties vergen. Tot slot vraagt ze ook de bestaande schoorstenen te documenteren en zoveel mogelijk te recupereren. De systematische vervanging van deze elementen en de toevoeging van nieuwe schoorstenen moet zoveel mogelijk vermeden worden.

- De voorliggende documenten tonen ingrijpende verbouwingen van de achtergevels, waarbij nagenoeg alle bestaande vensteropeningen gewijzigd worden en de gevels op een uniforme wijze geopend en voorzien van terrassen. Algemeen genomen vraagt de Commissie de bestaande toestand beter te documenteren en de eigenheid van de afzonderlijke gebouwen te behouden. Dit geldt in het bijzonder voor het hoekpand met de Noordstraat. Zoals aan de straatkant moet ook hier de hiërarchie tussen het hoekpand uit 1822 en het aanpalende gebouw bewaard worden.

De Commissie vraagt ook de voormalige stallingen nader te onderzoeken. Het huidige voorstel om de gevels van dit gebouw volledig te openen met grote ramen kan in afwachting van bijkomende documentatie niet goedgekeurd worden.

- Interieurs:

Gezien de schaal van de plannen kan de Commissie geen gedetailleerd advies uitbrengen over de verbouwingen en wijzigingen aan de interieurs. Ze vraagt de interieurs beter te documenteren en de plannen van de bestaande toestand (op voldoende grote schaal) aan het dossier toe te voegen. De oude structuren en waardevolle elementen moeten zoveel mogelijk behouden worden en in het ontwerp geïntegreerd. Volgens de historische studie is de oorspronkelijk ruimte-indeling van de panden nog nagenoeg intact gebleven (p.14).

De KCML vraagt de inrichting van het hoekpand aan de Noordstraat ook te herzien in functie van het voorstel tot uitbreiding van de bescherming. ***De belangrijkste ingreep die hier momenteel wordt voorgesteld is de afbraak van de bestaande monumentale trap in Empirestijl voor de bouw van een nieuw trappenhuis, annex lift. Dit voorstel is, gezien de onmiskenbare erfgoedkundige waarde van de traphal onaanvaardbaar. De bestaande traphal moet behouden en gerestaureerd worden.***

- Tot slot voorziet men een nieuwbouw op het derde perceel in de Omwentellingsstraat waar zich momenteel loodsen uit 1951 bevinden. De Commissie heeft geen bezwaar tegen de afbraak van die loodsen voor de bouw van een appartementsgebouw. ***Ze meent echter dat de voorgestelde bouwdiepte té groot is en vraagt deze in te perken. Anderzijds moet het ontwerp van de nieuwe gevel aan de straatkant worden herzien.*** De Commissie meent dat de voorgestelde gevelcompositie, met grote asymmetrische glaspartijen, te sterk contrasteert met de klassieke vormtaal van de aanpalende panden en geen meerwaarde voor het beschermd plein zou betekenen. Er zou naar een eigentijdse vormgeving moet worden gestreefd die tegelijk ook verder bouwt op de verhouding tussen gesloten gevelvlakken en gevelopeningen die het geheel van het plein kenmerkt. Eerder dan het contrast na te streven, meent ze dat een hedendaagse herinterpretatie van de gevelcomposities van het Barricadenplein aangewezen is.

Met de meeste hoogachting,

G. MEYFROOTS
Adjunct-secretaris

G. STEGEN
Ondervoorzitter